

De terugkeer van den Poilu. — Dank u, ventjefief !
(Teekening van Jonas in « l'Illustration »).

Hij wachtte zwijgend, hoopte misschien, als zoovele anderen, dat zijn geval in den warrel der gebeurtenissen vergeten zou worden.

Tegen het einde van September was zijn gezondheid verbeterd en hij kon zich langzaam door onze kamer slepen, toen zekeren avond de « kraai » voor onze tralies bleef staan en een naam riep :

« Ioulsky ! »

Deze verbleekte en antwoordde niet.

Maar verscheidene stemmen riepen vrijwillig :
« Hij is ziek. Ioulsky is ziek. »

« Ioulsky. Vlug toe ! Wat geeft het, of ge ziek zijt. Vlug, vlug ! »

« Ik ben ziek », zei Ioulsky zenuwachtig tot

mij, nu hij op dit oogenblik bij mij stond. « Ik ga er niet heen, ik kan er niet heen gaan. »

Maar van het hek drong de « kraai » aan.

« Kom, vlug wat, Ioulsky, haast u, het rijtuig wacht u beneden ! »

Wij drukten hem de hand zonder hem veel te durven aankijken.

Nog zie ik hem moeilijk tot aan het hek gaan, met den strooien hoed op, dien hij droeg, toen hij gevangen werd genomen, en gehuld in een Franschen soldatenmantel, khaki van kleur, die dienst deed als overjas.

Nooit hebben we meer met hem gesproken : twee dagen later in de Izvestia meldden drie banale regels, in de rubriek der terechtstellingen, der Ioulsky, van de witte garde, gehecht aan

vreemde imperialistische groepen, gefusilleerd was.

Een Poolsch officier, door longontsteking aangetast, bleef bedlegerig, wachtend op zorgen, die hem maar niet bewezen werden.

Onze medeopgeslotene, dokter Halperine, verklaarde na een onderzoek zijn toestand gevaarlijk en lichtte onmiddellijk het bestuur der gevangenis in.

Maar nooit verscheen een dokter of verpleger en geen enkel fleschje medicijn werd ons gezonden.

Zekeren morgen zagen we, dat de zieke doodsbleek was en alles wees er op, dat de doodstrijd naderde. Nog eens drong de dokter aan, smeekte hij om hulp, maar even te vergeefs.

Wij hoorden het gereutel van den verlatene. De groote koortsachtige oogen waren schier gesloten in het gelaat met groenachtige schaduwen.

Drie dagen lang lag hij aldus te sterven in ons midden, zonder dat wij iets konden beproeven om hem te redden. Wij zagen hem sterven, op het oogenblik, dat wij zaal 1 van de Tagannka-gevangenis verlieten. »

Naudeau werd met anderen naar de gevangenis van Boutirky overgebracht, waar hij ook veel te verduren had. Later werd hij in vrijheid gesteld.

* * *

Nog eenige bijzonderheden over het Rusland in die dagen.

Lenine verbleef in het Kremlin. Naudeau, die er hem bezocht, beschrijft hoe afgezonderd deze leider der bolsjewisten was.

Zonder moeilijkheden, — hij had een paspoort van den kommissaris van Buitenlandsche zaken, — ging hij door de verschillende poorten van het Kremlin, waar de binnenplaatsen vol ijs en ijzel lagen (Februari 1919).

Hij kwam aan een groot paleis, waarvoor de in 1812 op Napoleon veroverde kanonnen stonden.

Een deur, sombere trappen, lange, verlaten gangen, en, bajonet op 't geweer, ongeruste schildwachten, die het paspoort spelden, dan een klein bureel, waar een juffrouw voor een telefoontoestel zat, blijkbaar de centrale voor het gansche Kremlin.

Naudeau deelde haar zijn verzoek mee, om Lenine te spreken en zij bracht het telefonisch over.

Zij leidde hem in een kamer. Op de deur kon men lezen: « De bezoekers worden verzocht te overwegen, dat zij zullen spreken tot een man, wiens bezigheden enorm zijn. Daarom wordt hun gevraagd duidelijk en kort het doel van hun bezoek uiteen te zetten. »

De kamer was sober gemeubileerd. Eenige planken met boeken achter een zetel en boven een lessenaar, een reusachtig portret van Karel Marx.

Naudeau bleef twee of drie minuten alleen. Hij kwam als vertegenwoordiger van het Fransch dagblad « Le Temps » waarom hij gevangen had gezeten. Maar de bolsjewisten hadden nu een andere taktiek jegens de geallieerden.

Lenine verscheen. Hij was zeer bleek en vermagerd.

De bezoeker begon over de politiek en Lenine verklaarde:

« Wij willen een ernstige poging doen om ons bij de omstandigheden aan te passen in deze overgangsperiode voor Europa.

Rusland moet betrekkingen hebben met de andere landen. Het had techniekers, geleerden noodig. Alleen kon het zijn reusachtige hulpbronnen niet ontwikkelen. Het zou zijn eigen principieën binnen zijn grenzen toepassen, maar kon daarom toch over die grenzen politieke verdragen sluiten. Het was bereid de interessen der vroegere schulden te betalen, zoo niet met geld, dan met koren, petroleum en allerlei grondstoffen. »

Om geschreven te hebben, dat Rusland de oude leeningen zou moeten erkennen, werd Naudeau zes maanden vroeger in de gevangenis geworpen!

Lenine deelde verder mede, bereid te zijn bosch- en mijnconcessies toe te staan aan onderdanen der Entente, maar op voorwaarde, dat de beginselen der Sovjets erkend zouden worden.

Gelaten zou hij grondgebied van het oud Rusland aan zekere mogendheden overlaten.

Maar als de Entente te veel eischte, zou Rusland zich verdedigen.

Hij had « Le Feu » van Barbusse gelezen en leidde daaruit af, dat er in Frankrijk twee stroomingen waren, waarvan een ten gunste der Sovjets.

Rusland was dus bereid te onderhandelen. Lenine was van oordeel, dat het kapitalistisch staatswezen aan 't uitsterven was. De Staat zou overal alles monopoliseeren. Dat zag men nu reeds. De Staten kochten en verkochten en hij wees op Amerika, dat de spoorlijnen nationaliseerde en al het graan opkocht.

Hij achtte de stichting van den Statenbond moeilijk, maar uit al dat tasten, zou een nieuwe vorm van beschaving komen. De kommunistische proefneming in Rusland had nog geen bepaalde waarde. Rusland was een afzonderlijk volk, dat cultureel niet te vergelijken was met de Westelijke naties. De kwestie van den grond wekte er problema's, die elders niet bestonden. Slechts enkele jaren vroeger was het klein grondbezit pas geschapen. Daarom kon geen enkele macht er de sociale revolutie tegen houden.

Doch in landen als Frankrijk vond het socialisme meer organismen, bekwame helpers, intellectueelen, welke men in Rusland miste. Maar elke menschelijke groep werd langs haar bijzondere wegen naar het socialisme geleid.

De oude wereld zou niet lang meer bestaan. De economische toestand, door den oorlog geschapen, zou haar ineensinking meebrengen.

Niets zou het Etatisme kunnen beletten. « Wij zullen geweldige dingen zien, waarbij alles, wat we tot nu toe beleefden, slechts kinderspel is. »

Aldus de meening van Lenine in Februari 1919.

* * *

In het begin van 1919 beschrijft Naudeau

Moskou als doodsch. Op vijf winkels waren er drie gesloten en de twee andere zoo goed als ledig.

Er werd geen handel meer gedreven. Duizenden verkoopters en verkoopsters waren zonder werk. Roode garden kwamen aan de winkeliers melden, dat hun bedrijf genationaliseerd was en zij 48 uur hadden om te vertrekken. Zoo zag men voortdurend schamele verhuizingen van «genationaliseerden», die met eenige meubelen een wijkplaats zochten. Bij dat alles geschiedde veel willekeur en men kon dikwijls door omkooprij de uitvoering van een vonnis lang vertragen.

Sommige handelaars of fabrikanten bleven ook in hun bedrijf als medewerker en kregen dan een hoekje van hun eigen woning. Maar ze mochten geen bundel hout van hun eigen stapel verbranden, zonder toestemming van het arbeiderskomitee, dat zijn gezag in de plaats van het hunne had gesteld. Men rukte de opschriften af of veepte ze uit.

De winkel van mijnheer X. of Z., werd winkel nummer 1. Al de boekwinkels werden bijhuizen van een centrale.

Zoo waren er centralen van manufakturwinkels, kruidenierswaren, enz. en de in beslag genomen zaken kregen nummers dier centrale. Doch 't was voor vele bedrijven weldra een centrale van «'t ledige», want men had niets meer te leveren.

Onteigeningen en opeischingen hadden op geweldige wijze plaats. Men dreef uit een Moskovitisch gesticht de oude bestedingen de straat op, want de roode garde moest het gebouw hebben.

Boeren waren bolsjewisten geworden, omdat ze grond kregen, die aan de groote bezitters had toebehoord.

Maar toen ze hun graan aan een maximum prijs moesten leveren, weigerden ze en werden de bewoners der steden met hongersnood bedreigd. De bolsjewisten gingen met geweld het graan halen en er werden bloedige gevechten geleverd. Aan weerszijden vielen dooden.

Er kwam gebrek aan levensmiddelen. Bevroren aardappelen, verrot fruit zelfs, dat alles werd gretig tegen hoogen prijs gekocht. In Juni 1919 betaalde men het brood reeds 50 tot 60 roebel het pond, vleesch 90 tot 100 roebel, paardenvleesch 60 roebel, koffie 165 tot 200 roebel, een kip 500 roebel.

En helderzienden voorspelden nog grooter beproevingen, een waren hongersnood, die in 1921 dan ook gekomen is.

Wij zouden ons bestek te buiten gaan, moesten we daarover in bijzonderheden treden. Maar de toestand werd verschrikkelijk. Gansche streken werden ontruimd door de bevolking, die meende elders voedsel te zullen vinden. Er waren boeren, die hun kinderen doodden, om hen niet langer te zien lijden.

Bij hoopen stierven de ongelukkigen.

Hulp werd aan de gansche wereld gevraagd.

Maar bepalen wij ons bij 1918-19.

Vele Russen moesten zich door ellende bij het bolsjewisme aansluiten. Men deed het om een betrekking te behouden en aldus voedsel te heb-

ben. Men moest tegenover den honger wel kapitulereen.

Zoo waren er officieren, die om deze reden in het roode leger dienst namen.

Bolsjewisten en hun aanhangers hadden voor zichzelf eten en ook voor het roode leger reserveerde men groote voorraden.

De revolutie, die eerst veel aanhangers vond, bracht nu diepe ontgoocheling.

Wij hebben gezien, hoe in Rusland de door politieke aktie verkregen volksvertegenwoordiging door de bolsjewisten uiteen gejaagd werd.

Het bolsjewisme steunde dus op het geweld van de minderheid.

En bij die minderheid moesten zich duizenden aansluiten, door honger gedreven.

Bij dien honger voegden zich besmettelijke ziekten.

«Kijk, maar zwijg», schreef Naudeau. «Hongersnood en epidemie verwoesten de stad, in alle woningen lijdten en sterven menschen.

Kijk, maar zwijg! Overal zijn er verklikkers.

Een in de tram onvoorzichtig uitgesproken woord kan u in de gevangenis brengen. Geen kritiek. Zij, die in naam van het proletariaat bevelen, dulden niet, dat men hen oordeelt. Geen meetingen meer in de straten, geen vergaderingen op openbare plaatsen als in de eerste dagen der revolutie. Nergens nog redetwisten. Het is verboden te denken of ten minste te doen vermoeden, wat men denkt. Een woeste alleenheerschappij kenmerkt de nieuwe meesters.

't Is waar, zij hebben te Moskou de veiligheid op straat teruggebracht en door de roovers neer te schieten, hebben zij het zoover gebracht, dat men ten minste rond wandelen kan, zonder bestolen te worden, zooals het voor den zomer van 1918 elk oogenblik gebeurde.

Met de grootste krachtadigheid hebben zij de wet tegen den alkohol gehandhaafd en streng de weekeraars vervolgd.

Door deze uitslagen op te noemen, hebben wij onze onpartijdigheid willen bewijzen.

Maar dat is ook alles, wat men zou kunnen aanvoeren tot verdediging der uitzinnigen, die de aanstichters zijn van burgeroorlogen en terreur en de revolutie tot een tyrannie leidden. »

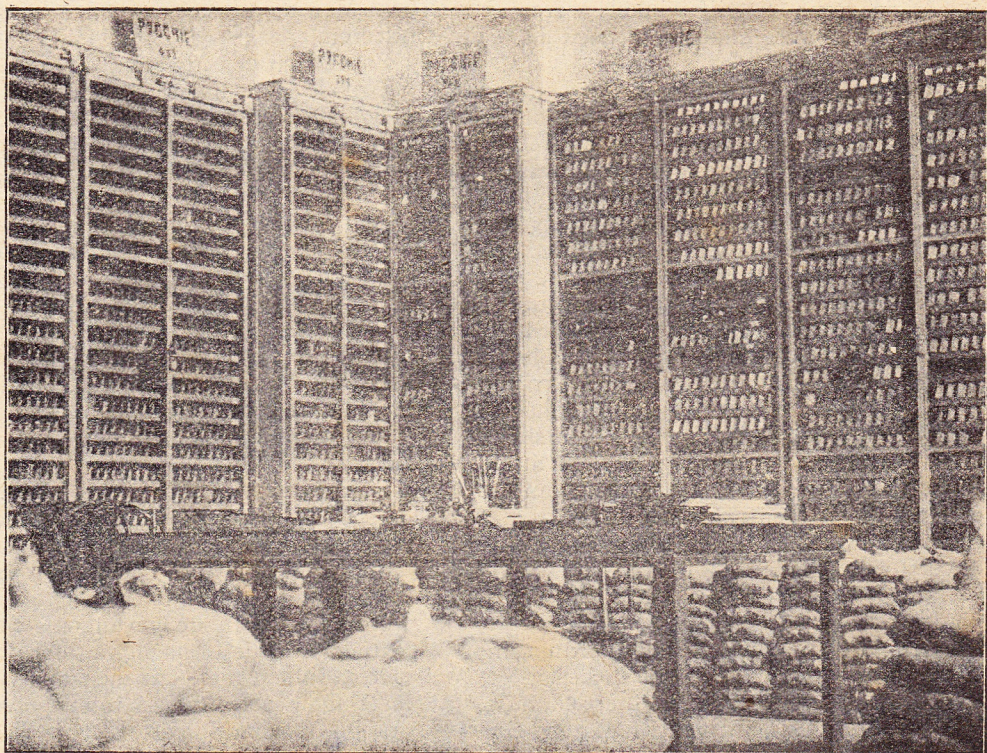
De waarde van het geld daalde snel. In veel dorpen kregen de boeren liever oude kleedren en schoenen in ruil van hun koren dan pakken bankbriefjes. Zoo kwam meer en meer een stelsel van ruilhandel in voege. Wat kon men immers met roebels doen? (1)

En Naudeau vertelt:

«Op de markt van Soekhari Basknia te Moskou verkocht men (en deed ik het zelf ook) voor drie of vier honderd roebel echte lompen, die door leurders dan meegenomen werden naar het platteland, om ze in te wisselen voor zakken meel. Vettige kledingstukken, versnoten vesten, scheefgelopen schoenen waren op die markt handvollen roebels waard.»

En het proletariaat zelf werd te Moskou zeer

(1) Eind 1921 was de roebel, in verhouding tot den goud-roebel, 60.000 maal in waarde verminderd.

Stapelplaats van goudreserve in de Bank te Petrograd, voor de Bolsjewisten er de hand op wisten te leggen.

zeldzaam. Dit is gemakkelijk verklaarbaar. Het proletariaat was een zeer kleine minderheid tegenover de groote massa boeren en boerenarbeiders en was naar de steden getogen, om in de fabrieken te werken.

Deze fabrieken werden genationaliseerd, maar wegens de blokkade en de algemeene ontredde- ring vielen ze stil.

De arbeiders waren zonder werk en weken in massa naar het platteland uit, waar er meer kans was gevoed te worden dan in de steden. Trouwens, de meesten waren van daar afkomstig. Ze vonden er gemakkelijker werk. Maar wat zag men dan gebeuren? De roode garden deden gewapende tochten naar buiten, om het graan op te sporen en kwamen in botsing, dikwijls in bloedige gevechten, met de boeren en ook met vele uitgewekenen, die vroeger in de steden het bolsjewisme hadden helpen verbreiden.

Moskou zag er dus doodsch uit.

«Geen wandelaars bijna», schrijft Naudeau, «weinig voetgangers en bijna geen rijtuigen in deze straten waar de revolutionaire ontredde- ring de sneeuw en het ijs als bergen liet liggen.

Alle leven scheen nog in de trams opgehoopt, waaraan menschentrossen hingen.»

Petrograd was nog veel stiller, want al het politieke leven was van daar naar Moskou, rond het Kremlin, geweken.

Te Moskou waren kinema's en schouwburgen altijd stampvol. Men opende zelfs nieuwe zalen voor openbare vermakelijkheden. Men moest

de biljetten zeven of acht dagen van te voren kopen.

Men beefde van koude in Januari, in die on- verwarmde zalen. Maar was het thuis ook niet zoo? Het gebrek aan brandstof deed zich even scherp gevoelen als dat van levensmiddelen.

Gansche dagen zaten de burgers in hun over- jas verkleumd, in een kamer zonder vuur als het 12 tot 15 graden koud was. Waarom dan niet liever naar een vertooning, waar de groote massa aanwezigen toch eenige warmte gaf, en men eenige stonden de ellende kon vergeten, zich een illusie schiep, waar men evenals in een droom leefde!

De beroemde zanger Chaliapine had even grooten bijval, nu hij voor het proletariaat zong, maar boven geld verkoos hij eenige ponden wit meel.

Het uitzicht van het publiek was zeer veran- derd. Geen schitterende weelde meer, geen uit- stalling van rijkdom, van hooge aristokratie, maar een meer sober publiek, somber zelfs in zich zelf gekeerd.

«Men bevriest in de straat», aldus Naudeau, «men bevriest thuis, men bevriest in den schouw- burg en dat in een land, waar de brandstof zoo overvloedig is.

Men verwarmt in Rusland de huizen met hout; Petrograd en Moskou zijn door bosschen om- ringd.

Verscheidene geloofwaardige personen heb- ben mij verklaard, in de nabijheid der beide ste- den enorme voorraden hout gezien te hebben,

Na den wapenstilstand werden er tusschen België en het Groot-Hertogdom Luxemburg onderhandelingen over een ekonomisch verbond gevoerd. Wij geven de foto van de groothertogin Marie Adelaïde met hare moeder en groot-moeder.

dat niet alleen gehakt, maar ook droog was, klaar om te stoken.

Als er dus niets te verbranden is, komt dit, omdat de bolsjewisten die voorraden niet hebben willen of kunnen vervoeren. Het verkeer ligt geheel stil, niet alleen op de reusachtige spoorweg-netten, maar ook in de omgeving van Moskou.

Al de mannelijke en vrouwelijke inwoners der stad, beneden 45 jaar moesten de voetpaden en straten van sneeuw en ijs ontdoen. Men had de werklozen daarmee kunnen belasten, maar dan had men hun meer moeten betalen dan de uitkeering. De stad beschikte over geen wagens, om de sneeuw en het ijs naar de Moskwa te voeren. Er waren schier geen paarden en weinig vrachtauto's. De sneeuw bleef dus bij hoopen liggen op straten, in pleinen en in tuinen en parken, tot ze in Mei smolt en de gansche stad bevuilde.

Zoo had Moskou tot in het begin der Lente een winteruitzicht behouden, als een burcht ergens in Siberië.

Op lanen en pleinen zag men de rekruten voor

het roode leger africhten. De leiders wilden dit sterker maken en hadden verscheidene lichtingen onder de wapens geroepen. Men hoorde die soldaten zingen, 't waren de oude melodieën, maar met nieuwe woorden, bij den veranderden toestand aangepast.

Wat al tegenstellingen! Voedsel voor het lichaam was schaarsch, maar in de museums zag men benden magere, schamel gekleede kinderen, die er heen waren geleid om les te ontvangen over kunst.

't Was tevens een gelegenheid om, bij talrijke schilderijen, sociale lessen te geven en het oud regiem scherp te veroordeelen.

Vroegere rijken gingen over straat in armoe-dige kleeven, om hun stand te verbergen en on-aangenaamheden te voorkomen.»

«Ik ken een familie» vervolgt Naudeau, «die onder het oud regiem een schitterende plaats bekleedde. De vader, die zich gelaten in zijn ruïne schikt, gaat nooit anders uit dan in een armoe-dig pak; zijn beide dochters, vroeger van den

hoog en stand, zetten nooit meer een hoed op; ze stelden zich tevreden met een «platak» over hun lokken, den zakdoek of een hoofddoek der arbeidsters. Zij hebben een postje gevonden in een bureel van de Sovjet en hebben zich zonder klagen bij den nieuwen toestand aangesloten.

Geduldig wachten ze een verandering af, een herleving van de vroegere beschaving. Hoevelen hebben zich voor 't onvermijdelijke moeten plooiën, om niet geheel te verdwijnen. »

De lezer krijgt hier dus eenige kijkjes op toestanden in het land, dat zoo afgesloten was voor West-Europa. De volledige geschiedenis van dat tijdperk is nog niet verschenen. Nu en dan leest men, naast veel onbetrouwbare berichten, toch ook geloofwaardige verslagen. Maar slechts broksgewijze dringt de waarheid door.

Vroeger reeds hebben wij den moord op den Czaar en zijn familie beschreven. Nadien kregen we nog eenige bijzonderheden over de laatste dagen van Nikolaas :

«Op 8 Maart 1917 achtte Czaar Nikolaas het, in verband met de ongunstige wending, die de krijgsbedrijven voor Rusland namen, noodig van zijn paleis Tsarskoë-Sélo naar het Groot Hoofdkwartier terug te keeren; de omstandigheden waren hachelijk: de troonopvolger lag ziek te bed, drie Grootvorstinnen waren krank en de politieke toestand was dreigend. In Petrograd hadden hongeroptochten plaats, de bevolking werd rumoerig, spoedig werden straatgevechten geleverd en kort daarna was de stad in handen der revolutionnaires; de Doema benoemde een voorloopige regeering, aan het hoofd waarvan Rodzianko werd geplaatst; de Czarina deed deze mededeelingen aan Gilliard (1) en zeide tegelijkertijd dat zij van het paleis vertrok, omdat de Czaar haar geseind had Tsarskoë-Sélo te verlaten en dat zij Rodzianko op het gevaar van den toestand van de kinderen had gewezen, maar dat deze had geantwoord: «Als een huis brandt, begint men met de zieken weg te dragen.» Kort daarna kwam de onheilspellende mededeeling, dat alle spoorlijnen door de revolutionnaires waren bezet en dat er wel geen sprake zou zijn van vertrek en dat de Czaar evenmin zou kunnen terugkeeren.

13 Maart sloeg het garnizoen van Tsarskoë-Sélo aan het muiten en het paleis werd omsingeld; gelukkig werd het gevaar op dit oogenblik bezworen door bemiddeling van eenige officieren. De Czarina verkeerde in vreeselijke spanning over het lot van den Czaar; haar angst nam iedere minuut toe; drie dagen reeds was zij zonder eenig bericht van hem.

Den 15den 's namiddags kwam het bericht, dat hij te Pskof afstand gedaan had van den troon ten behoeve van zijn broeder, Grootvorst Michaël.

De Czarina was der wanhoop nabij, maar zij beheerschte zich zoo goed mogelijk in de nabijheid van hare kranke kinderen; kort daarna ont-

ving zij een geruststellend telegram van den Czaar, maar den 21en eischte generaal Kornilof, dat de familie zich in gevangenschap zou begeven of het paleis verlaten. De Czarina besloot te blijven; de Czarevitch, ongerust geworden, vroeg naar den loop der gebeurtenissen en hoorde met weemoed, dat zijn vader afstand had gedaan.

Van dit oogenblik af was de Czarenfamilie in staat van gevangenschap en werd het paleis door het garnizoen streng bewaakt. De Czaar kwam den 22en diep bedroefd terug; het geluk was verdwenen; de dagen van smart braken aan, maar in deze ellende werden de familiebanden nauwer aangehaald; men zocht troost in gebeden en verstrooiing. De Czaar las veel en bracht een gedeelte van den dag in een kleinen tuin door, die, bedekt met sneeuw, voor hem was gereserveerd, maar streng bewaakt door schildwachten; hij onderging alle vernederingen met groote gelatenheid en bracht geen verwijt of verwensching over de lippen. De Czarina lag uren achtereen op haar divan en legde eveneens een bewonderenswaardige berusting aan den dag; zij was gelukkig met de aanwezigheid van haar gemaal; de toestand van Marie Nicolaevna baarde haar echter ernstige zorg. Men hoopte dat de gevangenschap van korten duur zou zijn en dat men spoedig naar Engeland zou kunnen vertrekken; de Finlandsche grens was dichtbij.... Het noodlot beschikte echter anders.

Tot Augustus 1917 bleef het keizerlijk gezin te Tsarskoë-Sélo. De eenmaal zoo machtige heerscher moest dulden, dat de soldaten ongeneemd de vertrekken doorzochten en dat minister Kerensky zelf een onderzoek kwam instellen naar de bewaking van het paleis; hij onderhield zich eenigen tijd met den Czaar en de Czarina.

6 April deelde de Czaar aan Gilliard mede, dat het leger ineentortte; Kerensky beval tegelijkertijd, dat de Czarina moest geïsoleerd worden en dat zij haar familie slechts mocht zien tijdens de maaltijden en dan nog op voorwaarde, dat er een officier tegenwoordig was en uitsluitend Russisch werd gesproken. Later beval Kerensky echter de isolering van den Czaar.

13 April had de belijdenis plaats van de geheele familie, zeventien personen. De bewaking werd strenger, omdat vijandige betoogingen werden gevreesd; men mocht niet meer tot den vijver loopen; de bewegingsvrijheid buiten het paleis werd zeer beperkt. Kerensky verscheen op 25 April opnieuw in het paleis; dokter Botkine verzocht overbrenging van de familie naar de Krim in het belang van de gezondheid der kinderen, wat echter werd geweigerd.

De Czaar behield zijn kalmte, gewende zich aan zijn toestand en passeerde, toen de maand Mei intrad, een groot gedeelte van den dag met arbeid in een moestuin van het park, waaraan nagenoeg alle leden van het gezin deelnamen. De dagen volgden elkander op zonder dat men eenig bericht ontving en de bewaking was zóó streng, dat het verschuiven van een paar lampen, waardoor groen en rood licht naar buiten scheen, aanleiding gaf, tot een alarmschot van een der schildwachten. Een enkel oogenblik van verademing en hoop! Men vernam namelijk op

(1) De heer Gilliard was de leeraar van den groot-hertog, erfprins, Alexis Nicolaévitch. Wij hebben vroeger zijn relaas over den tragischen dood van den Czaar en zijn gezin medegedeeld.

3 Juli, dat een overwinning te velde in uitzicht was! IJdele hoop!

De dagen van Tsarskoë-Sélo waren geteld! 9 Juli besloot de voorloopige regeering de overbrenging van de keizerlijke familie naar een plaats, die geheim werd gehouden; kolonel Kobylinsky deelde echter aan Gilliard mede, dat de plaats van bestemming Tobolsk was. 13 Juli had het vertrek plaats in tegenwoordigheid van Kerensky en Grootvorst Michaël; de auto's, die de familie van het paleis vervoerden, waren omringd door een detachement kavalerie tot aan het kleine station van Alexandrovka, van waar de trein om 6 uur afreed. Met bloedend hart nam

n afscheid van de plaats, waaraan voor Czaar en Czarina zoovele schoone herinneringen waren verbonden uit den tijd van glorie, glans en luister!»

Hoe het verder ging, weet men.

Maar wij herhalen het: een volledig beeld van dien tijd zullen wij pas later krijgen.

In 't begin van 1919 werd het Roode leger gedurig versterkt. In Siberië, te Omsk, was Koltchak, dank aan zijn staatsgreep van 17 November 1918, meester, maar gedroegen zijn kozakken zich op zulk een wijze, dat de bevolking terug naar 't bolsjewisme overhelde.

De bolsjewistische leiders maakten zich tot weerstand gereed. De eenige fabrieken, die arbeidden, vervaardigden munitie. Daar was thans het gezag van de arbeiderskomiteiten slechts een herinnering meer. In naam van de Sovjet bestuurde een technisch deskundige en men moest hem onvoorwaardelijk gehoorzamen. Ophitsers tot staking werden gekerkerd of gefusilleerd.

Intusschen trachtte Lenine betrekkingen aan te knopen met de Entente, maar hij zag toch ook goed de mogelijkheid in van een geweldigen aanval. Rond het bolsjewistisch Rusland lag het witte leger.

Men moest gereed zijn voor den weerstand. Daarom werd er geweldig gearbeid. De burgers moesten nog meer beproevingen doorstaan, want men hoopte groote voorraden levensmiddelen op voor het leger.

In de Westersche rijken schreef men wel over het failliet van 't bolsjewisme en voorspelde men zijn onmiddellijke ineenstorting. Doch weldra zou ook Westelijk Europa eenige dagen van angstige spanning doormaken, wegens het bolsjewistisch gevaar.

Laat ons echter den tijd niet te zeer vooruitloopen en eerst en vooral de vredeskongferentie behandelen.

XLVII.

DE VREDESKONGFERENTIE.

Wij hebben verteld, hoe Wilson, voorzitter der Vereenigde Staten, naar Europa overgekomen en in Frankrijk en Engeland met geestdrift ontvangen was.

Op Zaterdag 18 Januari 1919, om 3 uur in den namiddag, opende de heer Poincaré, voorzitter

der Fransche republiek, de Vredeskongferentie in het ministerie van Buitenlandsche zaken, te Parijs. Rechts van hem zat Wilson, links Lloyd George.

De h. Poincaré hield voor de vergadering een rede. Hij herinnerde aan de misdaad van Duitschland, al het lijden van Frankrijk, de interventie van Amerika, de samenwerking der geallieerden aan den gemeenschappelijken strijd, die eindelijk met de zege bekroond werd.

Eene nieuwe wereldorde moest gevestigd worden door den Statenbond, naar de ideeën van Wilson.

De heer Wilson stelde voor den Franschen premier Clemenceau tot voorzitter van de Vredeskongferentie te benoemen, wat geestdriftig aangenomen werd.

Clemenceau nam dus de plaats in van Poincaré. Na deze plechtige openingszitting wisselden men van gedachten over het aantal afgevaardigden der mogendheden, die men in twee groepen verdeelde: deze voor de algemeene en deze voor de bijzondere belangen.

Men besloot een afgevaardigde naar Polen te zenden en Wilson en Lloyd George stelden voor al de regeeringen, die nu in Groot-Rusland en Siberië tegen elkaar worstelden, op te roepen, tot een kongferentie op het eiland Prinkipo (Prinsenland) in de Zee van Marmara.

Wij hebben in 't vorig hoofdstuk gezien, hoe Lenine het roode leger liet versterken en de oorlogsfabrieken in volle werking waren. Men wist dat de bolsjewisten over 500,000 man beschikten en de witte legers van Denikine en Koltchak in bedwang hielden.

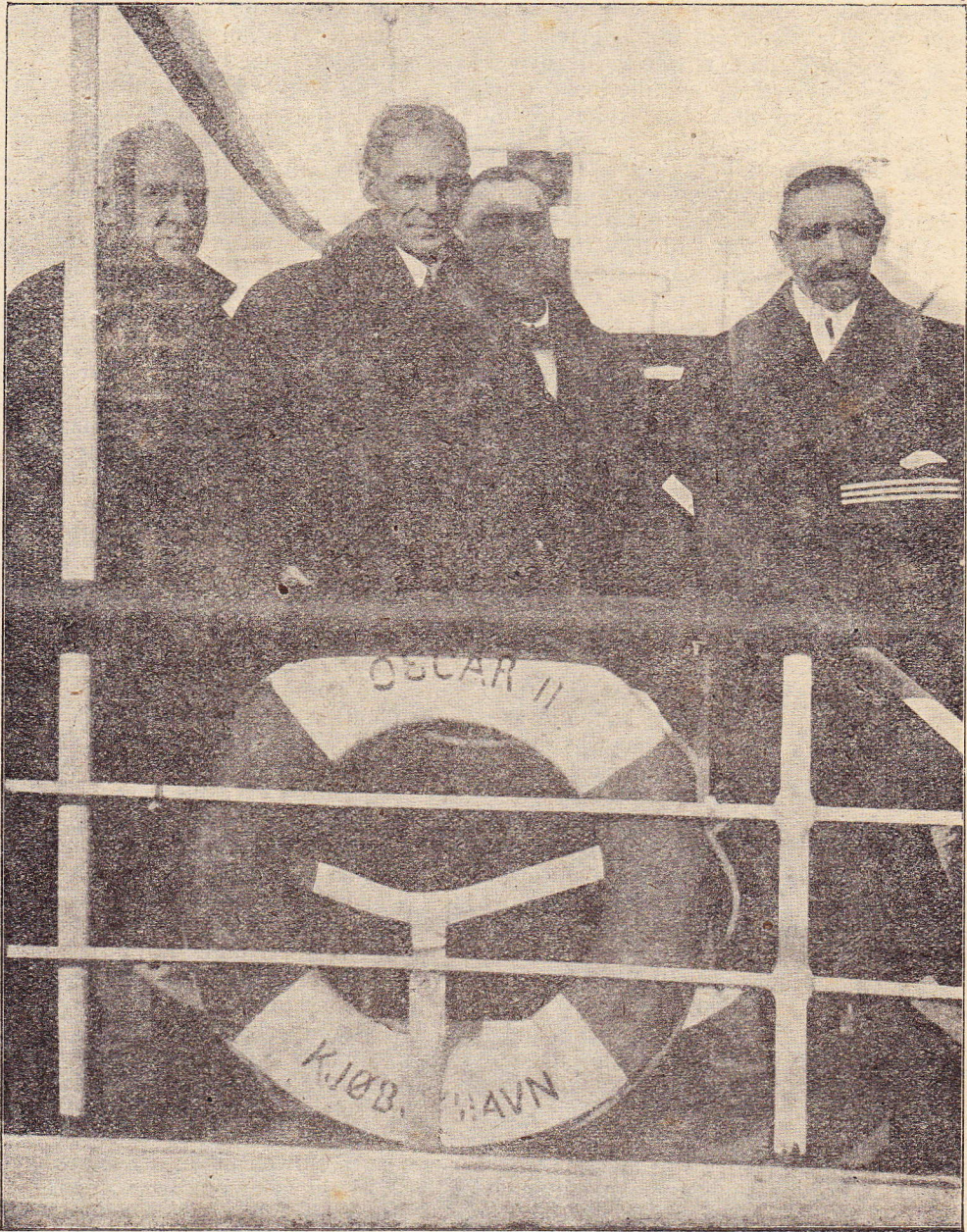
Dat alles wekte onrust. Men stelde zich voor hoe de bolsjewisten in het roerige Duitschland steun en hulp zouden kunnen vinden.

Op 25 Januari had de tweede voltallige zitting der Vredeskongferentie plaats.

Wilson voerde er het woord en herhaalde er zijn oude stelling, dat deze vrede niet die der regeeringen, maar die der volkeren moest zijn. Lloyd George, Orlando (Italië), Leon Bourgeois (Frankrijk), traden die woorden bij en drukten hun vertrouwen uit in een Statenbond, waarvan nu de basis gelegd moest worden.

Maar Europa was ook vol roering. Op dezen oogenblik brak een konflikt uit tusschen de Tjecko-Slowakken en Polen over Teschen en Oostenrijksch Silezië. Polen wachtte overmoedig op de bepaling van zijn grenzen. In Rusland waren de nieuwe randstaten nog niet bevestigd: Finland aan de Botnische Golf, Estland, Lijfland en Lithauen aan de Baltische Zee, Oekranië aan de Zwarte Zee. De Oekraniërs belegerden Lemberg. De toestand tusschen Italianen en Voego-Slaven was gespannen; Roemeniërs en Serviërs twistten over het Banaat. De bolsjewisten loerden op Odessa en Georgië. De kongferentie geleek een klein komité tegenover al de ontzaglijke vraagstukken. Men noemde haar weldra den Raad van Tien: Clemenceau, Wilson, Lloyd George, Orlando, Hymans (België), Venizelos, Bratiano, Pachitch, Trumbitch, Masaryk. Zij werden gesteund door kommissies en onderkommissies.

Deze Raad van Tien legde de kwestie der ver-

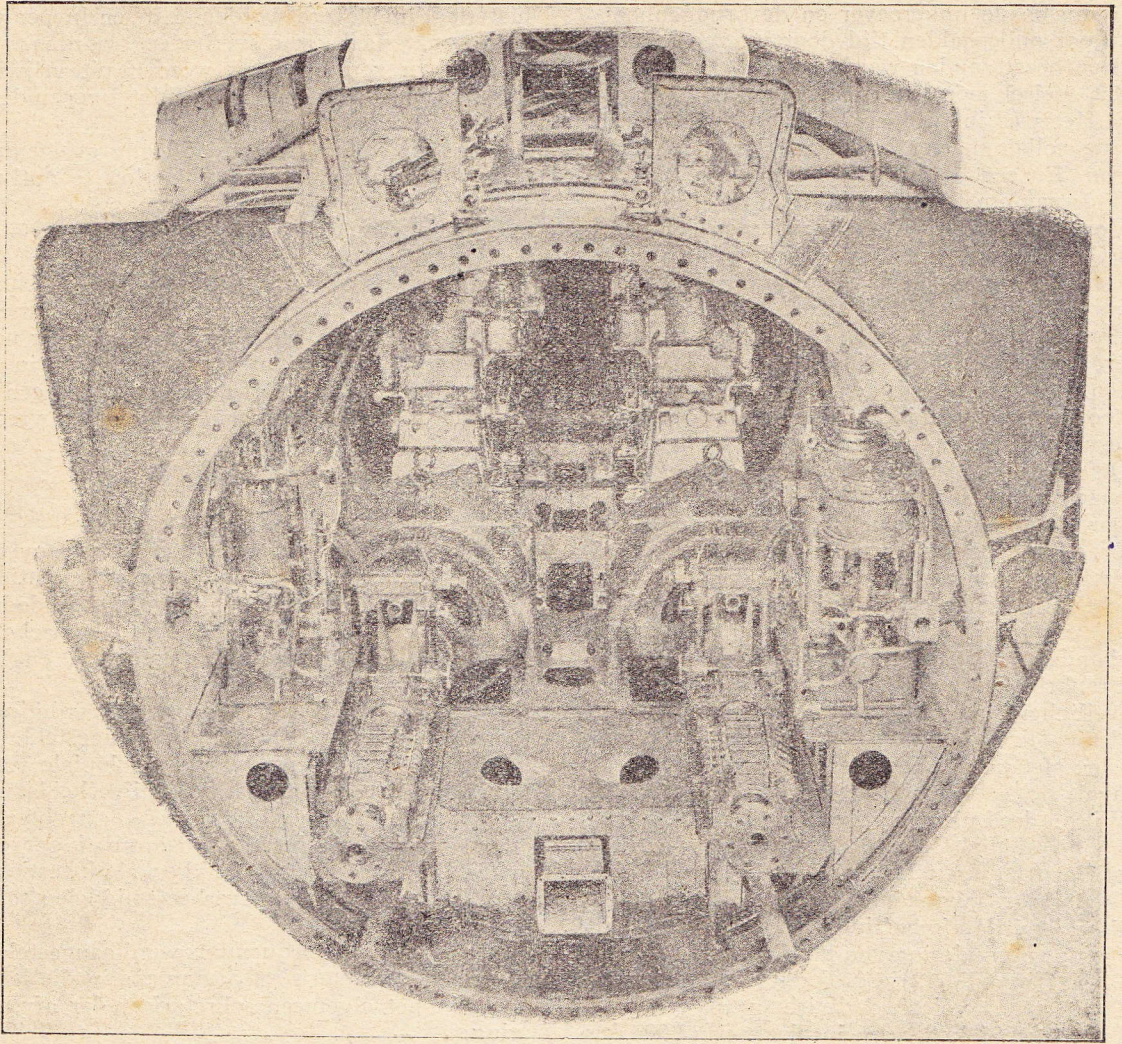
Deze foto herinnert aan een vredespoging tijdens den oorlog. De bekende Amerikaansche automobiel-fabrikant Henry Ford rustte een schip uit: de « Oskar II », waarmede hij eene propagandareis ten gunste van den vrede maakte. Deze poging mislukte volkomen.

antwoordelijkheid en van het herstel ter studie, nam de wenschen van Tjecko-Slowakken, Roemeniërs, Serviërs, Grieken en Slaven in ontvangst, besprak het vraagstuk der Duitsche koloniën, de internationale wetgeving van arbeid. Maar voor alles stelde zij, einde Februari, de 26 artikelen der oorkonde van den Statenbond op. Deze werd ingericht met een blijvend internationaal sekretariaat, waarvan de zetel bestemd werd voor Brussel of Genève, tot de laatste stad het won. Men benoemde een uitvoerenden raad en het getal afgevaardigden. De Statenbond zou

eene internationale rechtbank zijn, die alle geschillen moest oplossen.

Een raad van vier werd benoemd voor beslissingen over bepaalde kwesties. Hij bestond uit Clemenceau, Wilson, Lloyd George en Orlando. Deze raad regelde de kwesties van het Saar-kolenbekken, van de bezetting van den Rijn en de vergoedingen, maar heftige oneenigheid ontstond tusschen Orlando (Italië) en Wilson, over Fiume door Italië geëischt, maar dat door Wilson aan de Yoego-Slaven wilde toegekend worden.

Het geschil werd zoo heftig dat Orlando naar

Gezicht in een onderzeeboot.

Italië terugkeerde, zonder echter de betrekkingen met de konferentie af te breken. Wij komen hierop nog nader terug.

Feitelijk vernam men weinig van de werkzaamheden, die in het geheim geschiedden. De massa werd vrij onverschillig voor hetgeen erte Parijs gebeurde.

En toch werd er hard gearbeid en volbrachten de afgevaardigden een reusachtige taak.

Een hoofdkwestie was de toestand van Frankrijk. Clemenceau gaf een overzicht van Frankrijks verliezen. Het telde 1.360.000 doden, 734.000 verminkten, 3 miljoen gewonden, 440.000 gevangenen.

90 pct van de opbrengst ijzererts en 86-pct. van de opbrengst gietijzer was in de macht of onder het vuur van den vijand geweest. De rijkstede-partementen lagen verwoest. Een breede woeste zone kruiste Frankrijk van bij de zee tot aan de Oostgrens. Vreeselijk had men geleden onder rekwisities, opeiseling en meevoering. Frankrijk had het meest geleden en het lag onbeschermd

te midden van een Statenbond zonder militairen waarborg.

Foch en Clemenceau bestudeerden dan de kwestie der militaire waarborgen. Eene eerste nota van Foch, reeds van 28 November, stelde de annexatie voor van den linker Rijnsoever met de verplichting voor de inwoners in het Fransch leger te dienen. Dit voorstel had geene kans van slagen en verdween voor een nota van 10 Januari, dat zelfbestuur en onzijdigheid met blijven-de bezetting van het Rijnland bepaalde.

Ook dit kon er niet door en Foch en Clemenceau waren het nu eens over het beginsel: linker Rijnsoever van Duitschland gescheiden, onafhankelijk en onzijdig.

Op 25 Februari bood Clemenceau een nota aan en deed gelden dat de bezetting den oppersten waarborg zou geven.

Maar daar Frankrijk geene annexatiepolitiek wilde voeren, liet het aan de konferentie over te bepalen welk politiek stelsel op den linker Rijnsoever gevestigd zou worden. Het vroeg dat de

Rijn de Westelijke grens van Duitschland vormen zou en de linkeroever en de bruggenhoofden voor onbepaalde tijd door intergeallieerde troepen bezet zouden worden.

Dat stelsel moest veel tegenkanting ontmoeten. Het was in tegenspraak met het beginsel, dat de volkeren over hun eigen lot zouden beslissen. Een een bezetting voor onbepaalde tijd was te vaag om een oplossing te zijn.

Lloyd George en Wilson verwierpen den geest van Clemenceau's nota over Rijnland. Zij voerden als bezwaren aan dat deze eisch al dadelijk in strijd was met het nieuwe beginsel van den Statenbond, want dat het de kiem bevatte voor latere konflikten. Afscheiding van een land kon alleen voortspruiten uit den vrijen wil der naties.

Zoo zou een plebisciet uitspraak doen over Sleeswijk-Holstein en Silezië.

De onderhandelingen duurden voort, zonder dat men het eens werd.

Den 14ⁿ Maart kwam van Wilson en Lloyd George een aanbod van alliancie. In geval Duitschland een aanval zou doen op Frankrijk, mocht dit rekenen op de hulp van Engeland en de Vereenigde Staten, die zich daar solidair toe verbonden.

Frankrijk antwoordde den 17ⁿ dat het positieve veiligheid wenschte. Het aanvaardde het aanbod niet, doch verwierp het evenmin. Het wees op den afstand der geallieerden in geval van een aanval.

Wilson deed nieuwe voorstellen. Den 19ⁿ Maart begonnen Lloyd George en Clemenceau aan het opstellen van een plan, dat Foch's nota verving en ten slotte aangenomen werd. Het schreef in Duitschland de afschaffing van den dienstplicht voor, de vermindering van het Duitsche leger tot 100,000 man, die 12 jaar dienden, in plaats van 200,000 man per jaar, 7 divisies voetvolk in plaats van 15; 288 kanonnen in plaats van 600, dus in 15 jaar 200,000 man in plaats van 3,000,000. Frankrijk verkreeg dan dat Duitschland aan de bruggenhoofden van den Rijn en op 50 km. van den rechter-oever geen vereenigings- of mobilisatie-inrichtingen bouwen zou, geen kampen aanleggen, geen manoeuvres houden mocht.

Van 2 tot 20 April behandelde men de kwestie der bezetting.

Intergeallieerde troepen zouden den linkeroever bezetten. Men stelde voor gedurende 5 jaar die bezetting te behouden. Clemenceau verkreeg een termijn van 15 jaar met het recht die periode te verlengen, zoo Duitschland dan niet aan zijn geldelijke verplichtingen voldaan zou hebben.

Zoo vond men een combinatie tusschen de nota van Clemenceau en de Engelsch-Amerikaansche voorstellen. Foch was niet tevreden. In den ministerraad van 25 April verdedigde hij nog zijn voorstel van scheiding.

Die gedachte bleef zich trouwens uiten.

Duitsche separatisten werden aangemoedigd, vormden komité's, belegden vergaderingen en zouden nog dikwijls beroering verwekken.

Duitschland kon dus geen groot nationaal leger inrichten, maar zou slechts een troepenmacht behouden als Reichsweer of politiemacht. Het Groot Hoofdkwartier met al zijne vertakkingen

moest verdwijnen, en al het overtollige oorlogsmateriaal ingeleverd worden. Uit- en invoer van oorlogsmateriaal zou verboden worden. De Reichsweer zou gevormd worden uit vrijwilligers. Evenzoo zou men Duitschland verhinderen een oorlogsvloot te vormen.

Men wilde dus Duitschland alle gelegenheid ontnemen om nogmaals een oorlog te ontketen.

Men zal dit verder zien uit de opsomming der vredesvoorwaarden.

In Frankrijk openbaarde zich ontevredenheid over deze kwestie en men verweet Clemenceau dat hij bij al deze besprekingen de Kamer nooit raadpleegde. Zoowel in het Britsch als in het Fransch parlement, had men geweigerd een interpellatie over de bijzonderheden der vredeskonferentie toe te laten.

* * *

Wij moeten hier wat uitvoeriger zijn over de Belgische belangen op de Vredeskonferentie.

De Belgische afvaardiging werd geleid door de heeren Hymans, minister van Buitenlandsche Zaken, Van den Heuvel, staatsminister, en Vandervelde, minister van Justitie.

Zij bestond uit verschillende afvaardigingen, die uit specialisten werden samengesteld. Zoo waren er kommissies voor de koloniale vraagstukken, de economische en nijverheidsvraagstukken, de financieele kwesties, de rechterlijke vraagstukken, de internationale arbeiderswetgeving, de militaire vraagstukken, de kwesties betreffende de havens en verkeersmiddelen te water en te land.

De heer Rolin Jacquemyns werd aangesteld als algemeen sekretaris en bestuurd in die hoedanigheid het algemeen sekretariaat der afvaardiging.

De kommissies der geallieerden ter Vredeskonferentie werden als volgt samengesteld:

I. STATENBOND

Groote mogendheden : 10 afgevaardigden.

Kleine naties: 5 afgevaardigden.

België heeft een afgevaardigde: M. Hymans, gevolmachtigde.

II. WETGEVING VOOR DEN ARBEID

Groote mogendheden: 10 afgevaardigden.

Kleine naties: 5 afgevaardigden.

België heeft er twee vertegenwoordigers: De heer Vandervelde, gevolmachtigde, en de heer Mahaim.

III. VERANTWOORDELIJKE AANSTICHTERS VAN DEN OORLOG

Groote mogendheden: 10 afgevaardigden.

Kleine naties: 5 afgevaardigden.

België heeft er een afgevaardigde: de heer Rolin-Jacquemyns.

IV. INTERNATIONAAL STELSEL VAN HAVENS EN WATERWEGEN

Groote mogendheden: 10 afgevaardigden.

Kleine naties: 5 afgevaardigden.

België heeft een afgevaardigde: De heer Segers, Staatsminister.

V. SCHADEVERGOEDING

Groote mogendheden: 10 afgevaardigden.

Kleine naties: 5 afgevaardigden.

België heeft twee afgevaardigden: de hr. Van den Heuvel, gevolmachtigde, en de hr. Despret.

* * *

De Belgische afvaardiging, bestaande uit de ministers Hymans, Van den Heuvel en Vandervelde, stelde de Belgische eischen voor aan den Voorzitter der Vereenigde Staten en den vertegenwoordiger der bondgenooten, vereenigd op de Quai d'Orsay, te Parijs.

Ook de kwestie der schadevergoeding werd ernstig bestudeerd.

De voornaamste der politieke eischen was de afschaffing der verdragen van 1839.

Al dadelijk kwamen er onaangenaamheden voor met Nederland. Minister Van Karnebeek deelde op 14 Februari in de Nederlandsche Kamer mede dat hij uit dagbladgeruchten vernam, hoe België aanspraken zou maken op den linker-Scheldeoever en Zeeuwsch Vlaanderen.

Hij bracht daarbij in herinnering de vanwege het vredeskongres aan de regeering gedane toezegging, dat neutrale staten zullen worden gehoord bij het onderzoek van aangelegenheden, die hen rechtstreeks aangaan, en verklaarde verder, dat de regeering, op grond van vaststaande rechten en het beginsel van zelfbeschikking, tegenover eischen, die op gebiedsafstand van welken aard ook, gericht mochten zijn, beslist afwijzend zou moeten optreden: in verband waarmede de regeering in afwachting van nadere gegevens, zich hare houding tegenover de Belgische regeering voorbehield.

Eenige dagen later verklaarde die minister, doelend op deze eerste uiteenzetting:

«Sedert is op Maandag, 17 dezer, een mededeeling van het Belgische ministerie van Buitenlandsche Zaken verschenen, waaruit blijkt, dat de Belgische regeering door middel van een uiteenzetting op de konferentie te Parijs bij de vertegenwoordigers der vijf groote geallieerde en geassocieerde mogendheden vraagstukken heeft aanhangig gemaakt, waarbij Nederlandsche belangen rechtstreeks zijn betrokken. Naar het oordeel der regeering stelt die ambtelijke bekendmaking haar tot plicht aan de Belgische regeering nadere inlichtingen te vragen nopens de mededeelingen, door haar te Parijs gedaan.»

In verband hiermede is aan het gezantschap te Brussel de opdracht gegeven een daartoe strekkenden stap bij de Belgische regeering te doen. Tevens zijn de Nederlandsche vertegenwoordigers in de hoofdsteden der betrokken vijf groote mogendheden uitgenoodigd mijn verklaring van 14 dezer officieel ter kennis te brengen van de regeeringen dier mogendheden.»

België vroeg nu zelf op de vredeskongferentie, dat Nederland gehoord zou worden.

Er verschenen over deze kwestie allerlei tendens-berichten. Er werd ook geschipperd,

Om den lezer een zoo duidelijk mogelijk beeld van den toestand te geven, kunnen wij niet beter doen, dan te wijzen op de verklaringen van onzen afgevaardigde, den heer Hymans, in de Belgische Kamer (12 Juni 1919).

Ziehier het verslag daarover, ontleend aan een onzer bladen:

«De heer Hymans, minister van Buitenlandsche Zaken geeft een overzicht van de te Parijs gevoerde onderhandelingen. De verdragen van 1839 bepaalden den politieken en territorialen status van België alsmede het regiem der stroomen. De grondslag was de eeuwigdurende onzijdigheid, gewaarborgd door de vijf groote Mogendheden. De oorlog heeft dien grondslag vernield. België vraagt de herziening der traktaten om zijn ekonomische ontwikkeling en zijn veiligheid te waarborgen.

Het wil de volle vrijheid van zijn verbindingen met de zee en met het hinterland van Antwerpen. Het wil zijn verdediging op de Maas en de Schelde waarborgen.

Het regiem van 1839 onderwerpt het beheer van den stroom aan een gemeenschappelijk toezicht van Nederland en België, waardoor alle werken tot onderhoud afhangen van de toestemming van Nederland, maar België moet den stroom kunnen beheeren volgens de vereischten van den vooruitgang.

Wij vragen de vrije beschikking van den stroom zoowel in oorlogstijd als in vreedstijd, en de uitoefening der attributen van de soevereiniteit op de Schelde en het kanaal van Terneuzen, dat Gent met de zee verbindt.

De welvaart van Antwerpen wordt ook beheerscht door zijn verbindingen met zijn achterland van het Rijngebied en het Maasbekken. Deze verbindingen worden gestoord door het feit dat de traktaten van 1839 Limburg aan Nederland gegeven hebben. Doorheen Limburg zou een groote vaart moeten getrokken worden, die Antwerpen met den Rijn verbindt.

In ekonomisch opzicht wil de Belgische Regeering België vrijmaken van de afhankelijkheid waarin de traktaten van 1839 het gebracht hebben tegenover Nederland.

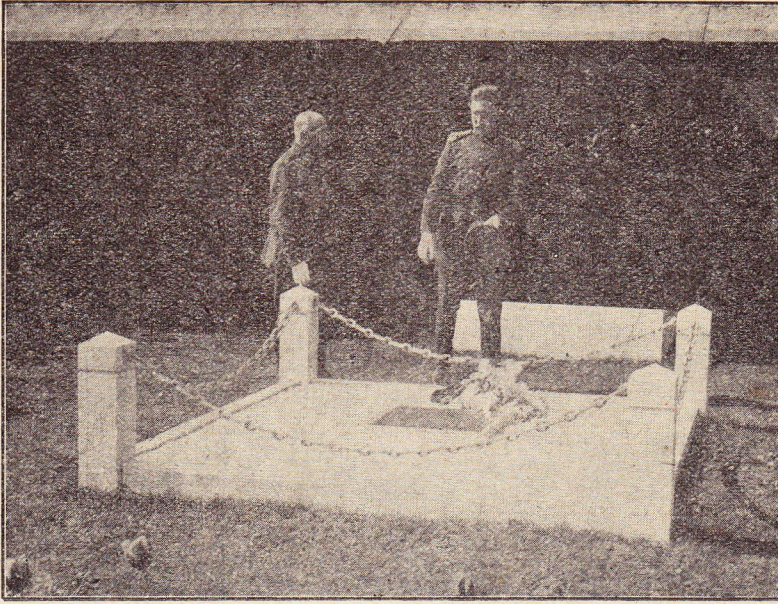
Moge de vrede een duurzame en rechtvaardige orde van zaken tot stand brengen. Maar er kunnen gevaren overblijven.

België is een kwetsbare plek van West-Europa. President Wilson heeft gezegd dat de Fransche grens de grens der vrijheid is. De Belgische grens is er de voortzetting van. De sluiting van de Schelde snijdt Antwerpen af van elke hulp ter zee. België moet zijn verdediging op gansch den loop van den stroom steunen.

De aardrijkskundige ligging van Nederlandsch-Limburg heeft voor gevolg dat de grenzen van Nederland en België niet verdedigbaar zijn.

De Belgische Regeering heeft geen oplossingen willen opleggen, maar deze twee vragen gesteld:

1. Daar de Maas-linie de eerste verdedigingslinie van België is, kan deze doelmatig verdedigd worden wanneer de stad Maastricht in Nederlandsch bezit is?

Koning Albert brengt bloemen op het graf der gefusilleerden der Nationale Schietbaan.

2. Daar de Schelde-linie de bijzonderste verdedigingslinie van België is, kan deze doelmatig verdedigd worden zonder dat België zijn verdediging kan steunen op gansch den loop van den stroom?

De aanspraken van de Belgische Regeering komen op het volgende neer :

1. Wat de Schelde betreft: vrije beschikking tot aan de zee, met wat bij de soevereiniteit behoort; erkenning door Nederland van de noodzakelijkheid voor België de verdediging van zijn grondgebied te doen steunen op gansch de Beneden-Schelde; wat voor Nederland de verzaking meebrengt van alle militaire maatregelen die de uitoefening van dat recht door België zouden kunnen belemmeren. Het beheer door België van de sluizen, die aan de afwatering van België dienen. Het herstel der grieven van de Belgische visscherij te Bouchoute.

2. Een kanaal Antwerpen-Moerdijk op gemeenschappelijke kosten gegraven.

3. Wat Nederlandsch-Limburg betreft: een regiem dat België tegen alle gevaren vrijwaart. Een Rijn-Maas-Schelde kanaal.

4. In zake Baarle-Hertog een schikking waardoor een einde komt aan het ongemak dat voortspruit uit den huidige territorialen toestand.

De heer Hymans wijdt vervolgens uit over de discussie die gevoerd werd met den heer Van Karnebeck, Nederlandsch minister van Buitenlandsche Zaken. Hij stelt vast, dat de heer Van Karnebeck geen woord gezegd heeft waaruit zou blijken dat Nederland bereid was de belemmeringen op te geven, welke voor België voortspruiten uit de traktaten van 1839. Hij stond er op dat de onderhandelingen tusschen België en Nederland zouden gevoerd worden.

De heer Hymans deed opmerken dat de her-

ziening der traktaten zake is van Europeesch belang, waarmee de veiligheid van Frankrijk en Engeland gemoeid is. Indien België in den oorlog ware ten onder gegaan, dan zou ook Nederland zijn ten onder gegaan. Een goede verstandhouding tusschen beide landen is zeer gewenscht. Daarvoor moet het vraagstuk der herziening opgelost worden.

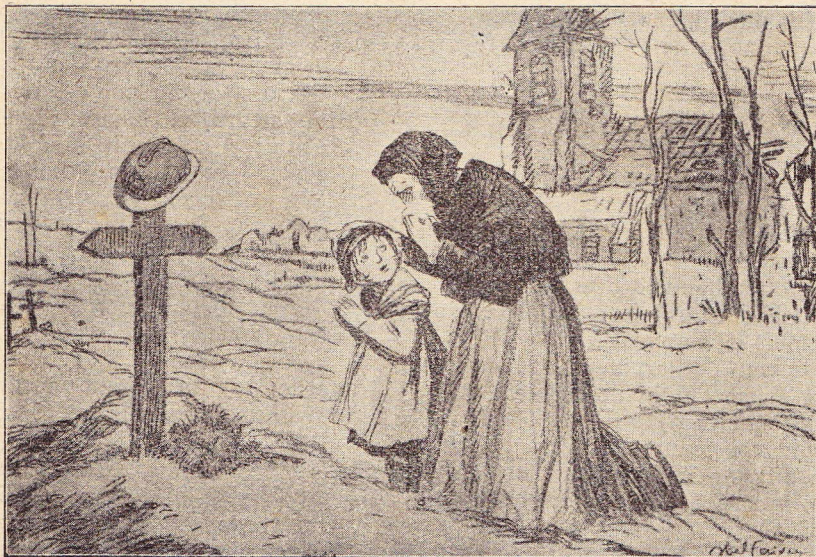
De heer Hymans houdt vervolgens lezing van de resolutie, welke door de groote Mogendheden ten slotte aan België en Nederland werd medegedeeld, en waaruit blijkt dat er geen overdracht van Nederlandsch grondgebied mag gebeuren evenmin als er internationale dienstbaarheden op Nederlandsch gebied mogen geschapen worden.

Wat de stroomen betreft, worden Nederland en België uitgenoodigd formuleren voor te stellen, die doordrongen zijn van de op de Vredeskonferentie geldende grondgedachte.

De heer Hymans verklaarde: «De Regeering vertrouwt de resolutie der groote Mogendheden te kunnen bijtreden, maar het blijft wel onverstaan in hare gedachte, dat de aangeduide procedure het onderzoek niet zal uitsluiten van alle maatregelen, die noodig zijn om de gevaren te bestrijden, die volgens de traktaten van 1839 bestonden en om aan België de volle vrijheid van zijn economische ontwikkeling en zijn volledige vrijheid te verzekeren.

Het werk der herziening van de traktaten van 1839 is slechts aangevangen. Het kan lang duren. Dat werk mag op de volle toewijding van de Regeering rekenen. Het zal door de Natie ondersteund worden. Moge de openbare opinie zich in geen koortsachtige overdrijvingen verwarren, en vertrouwen hebben. Onze zaak is rechtvaardig en moet zegevieren.»

Wij hebben reeds gemeld, dat de onderhande-

— Moëke, weet vader dat de Duitschers verslagen zijn?
(Teekening van Abel Faivre in l'Illustration).

lingen met Nederland afsprongen en zij, nu wij dit schrijven (eind 1921) nog niet hernomen werden.

Verder op politiek gebied, voerden onze afgevaardigden de kwestie van Moresnet aan en van Eupen-Malmédy.

Over Moresnet hebben wij uitvoerig gesproken bij den aanvang van dit werk.

De vredeskonferentie wees Moresnet, Eupen en Malmédy aan ons land, ingeval de bewoners, gedurende vijf maanden, niet zouden verklaren liever onder Duitschland te blijven.

In dien tijd zou het door onze troepen bezet en door een hoogen kommissaris bestuurd worden.

Na die uitspraak over Eupen-Malmédy bracht luitenant generaal Michel, bevelhebber van het 4e gebied, een plechtig bezoek aan Eupen.

Reeds 's morgens zag Eupen er feestelijk uit; Belgische vlaggen hingen aan de huizen en aan de openbare gebouwen. Het stadhuis was met bloemen en festoenen versierd.

De burgemeesters van het kanton en de Landraad, met de afgevaardigden van de voornaamste gemeenten waren uitgenoodigd, mede de Belgisch-Fransche kolonie.

Om 3 uur stelden de soldaten zich op in de hoofdstraat; op het bordes en in de zalen van het stadhuis namen de officieren en de bovenbedoelde uitgenoodigden plaats. De Eupenaars vulden de Groote Markt en de aanpalende straten.

Te 3 1/2 uur komt generaal Michel aan; de hoorns schallen, de Brabançonne galmt. Al de hoofden ontblooten zich. Generaal Michel schouwt de troepen; de heer Heuschen, voorzitter der Belgisch-Fransche Maatschappij heet hem welkom: « Wij hebben geleden », zegt hij, « maar wij zijn eindelijk vrij en dit kleine grond-

gebied, rijk en vol lachende weiden, keert terug tot België. »

De generaal antwoordt: « Eupen hoort ons toe; het oude stelsel is weg; een nieuwe tijd vangt aan voor de Belgische kolonie en voor de heele bevolking van Eupen. »

Twee meisjes bieden den generaal bloemen aan.

Daarna bracht hij een bezoek aan den burgemeester von Kessen en de burgemeesters van het kanton, vergaderd op het stadhuis. Hij sprak deze toe, wijzende op het nieuwe politieke stelsel, dat Eupen zal ten goede komen: België bezit, sedert bijna 100 jaar, de vrijste grondwet van Europa: in die vrijheid zal het kanton Eupen zich ontwikkelen. « Van nu af, zei de generaal, vraag ik aan onze Regeering de afschaffing der tolrechten aan; Majoor Bogaerts, die het bevel over dit kanton voert, zal u helpen. Gij staat onder de bescherming van België en moogt vrouwen hebben. »

Na een bezoek aan de hoofdkerk en aan den staf van het bataljon, waar generaal Michel hulde bracht aan den heer Xhafelaire, controleur van Eupen, die de aanhechting dezer streek aan België voorbereidde, verliet de generaal de stad.

De Statenbond zou dus ten slotte uitspraak doen over deze gewesten.

De Belgische schadevergoeding werd behandeld bij de geheele kwestie op dit gebied en dus zullen wij daarvan de bepalingen onder de vredesvoorwaarden vinden. Die bepalingen werden trouwens voortdurend gewijzigd en worden het nog.

* * *

In Februari was Europa opgeschrikt geworden door een moordaanslag op Clemenceau: Het

bleek echter de daad te zijn van een krankzinnige en geenszins een komplot.

Clemenceau herstelde spoedig en vatte zijn werkzaamheden weer op.

* * *

Wij zullen, na deze korte uitweiding, iets in 't bijzonder zeggen over de aanspraken van Frankrijk op het Saarbekken. De Rijn-kwestie hebben we uiteengezet.

Lang werd er onderhandeld over het Saarbekken, zoo genoemd naar de rivier de Saar, evenals de steden Sarelouis en Sarebrück.

Het ligt tusschen Lotharingen en Palatinat, ten Oosten van Trier, Thionville en Metz.

Het is bekend om zijn rijke steenkool- en erts-lagen. Frankrijk zou gedurende vijftien jaar de mijnen mogen ontginnen. Na dien tijd konden de bewoners hun bepaalde aanhechting bij Frankrijk vragen.

Over Elzas-Lotharingen was geen betwisting. De terugkeer tot Frankrijk was zelfs bepaald op 11 November 1918. Wel moesten verschillende bijkwesties geregeld worden, betreffende de schuld, de openbare en partikuliere goederen, de riviervvaart, de pensioenen, enz. Men zal die opsommingen onder de vredesvoorwaarden vinden.

* * *

We weten reeds, dat er op de konferentie moeilijkheden ontstonden wegens de Italiaansche aanspraken op Fiume. Daarin kwam Italië in konflikt met Yoego-Slavië, d. i. «Land der Zuid-Slaven». Een paar nadere bijzonderheden over dit volk zullen niet overbodig zijn.

In 't Zuid-Westen van Oostenrijk-Hongarijë, leefde, in aaneengesloten massa, een bevolking van ongeveer 8.000.000 Slaven. Zij heeten: Serviërs, Kroaten en Slovenen, spreken allen de Servische taal, en zijn onder elkaar en met Servië, én door het verleden, én door nationale verzueringen verbonden.

Zoolang Servië slechts een met groote moeilijkheden worstelend prinsendom was, oefende de vrijheid van de broeders uit het Zuiden slechts een kleine aantrekkingskracht op de Slaven der Monarchie uit. Doch de zegepralen van de Balkanoorlogen, waarin Servië ongelooftelijke blijken van volkskracht gaf, en nog veel meer de eeuwige verdrukking van het Zuid-Slavische element in de Monarchie, de strijd door Oostenrijksche en Magyaarsche overheid tegen de stoffelijke en zedelijke verheffing der Slaven aangeboden, deden deze meer en meer naar het Zuiden kijken.

De vernietiging van Servië moest Oostenrijk-Hongarijë redden en tegelijk voor de Duitschers den laatsten slagboom op den weg naar Konstantinopel verwijderen.

Doch de ontwikkeling van de gebeurtenissen kon door den oorlog niet worden geremd. Alleen is een vreedzame evolutie verhinderd en moest het bloed de hereeniging der Zuid-Slaven bezegelen.

Op dit oogenblik juichte de geallieerde wereld de vorming toe van den «Staat van Serviërs, Kroaten en Slovenen». Door hun vrijen wil hebben al de Slaven van Zuid-Europa zich tot een eenheidsstaat vereenigd, die, behalve Servië en Montenegro, de Slavische landen van de Monarchie omvat. Het regeerend gezag is het huis der Karageorgevitch, en prins Alexander van Servië is tot Regent van den staat uitgeroepen.

Zuid-Slavië had behoefte aan een uitweg naar de Adriatische zee. Het bezat dien in Fiume. Maar de Italianen eischten deze haven op.

De moeilijkheden met Italië namen een scherp karakter aan.

Door Wilson werd een verklaring afgelegd, waarin hij uitlegde waarom hij de toezegging van Fiume aan Italië niet kon goedkeuren:

«De vrede, die met Duitschland dient gesloten moet berusten op beginselen van recht en rechtvaardigheid. Diezelfde beginselen moeten toegepast worden op de gebieden die destijds tot het Oostenrijksch-Hongaarsche rijk behoorden. Wil men deze beginselen eerbiedigen, dan moet Fiume de uitweg zijn voor den in- en uitvoerhandel, niet van Italië, maar wel van de gebieden ten Noorden en ten Noord-Westen dezer haven: Hongarijë, Bohemen, Roemenië en de streken van de nieuwe Yoego-Slavische groepeerings. Fiume aan Italië toewijzen, aldus vervolgde de president, zou het gevoelen wekken, dat wij deze haven, waarvan al deze gebieden hoofdzakelijk afhangen voor hun toegang tot de Middellandsche zee, opzettelijk in handen gegeven hebben van een mogendheid, waarvan de soevereiniteit overmijdelijk vreemd zou zijn tegenover de bedrijvigheid op nijverheids- en handelsgebied, waardoor deze haven leven zou.

Het is wellicht om die reden dat in het verdrag van Londen geen spraak is van Fiume, en dat Fiume ten slotte aan de Kroaten zal toegevoegd worden.»

Na er aan herinnerd te hebben dat dit verdrag aan Italië zekere punten op de Dalmatische kust toezegt, om als bescherming tegen Oostenrijk-Hongarijë te dienen, wees hij er op dat deze reden feitelijk vervalst, doordien dat rijk opgehouden heeft te bestaan, en ten slotte verklaarde hij zich overtuigd, dat Italië zich aansluiten zou bij de regeling, die voorgesteld werd, met het inzicht den vrede volstrekt zeker en duurzaam te maken.

In de Vereenigde Staten verscheen deze ambtelijke mededeeling:

«De stad Fiume is niet aan Italië toegezegd bij het geheime verdrag, dat Italië in den oorlog deed treden, maar komt toe aan Kroatië, dat een deel is van Yoego-Slovakië. Wilson zou wenschen dat Fiume weder aan dit land terugkomt. Het vraagstuk betreffende Fiume wordt aldus een kwestie van zuiver recht en zoowel Wilson als Clemenceau zijn tot het besluit gekomen, dat het een onrecht tegenover de nieuwe Adriatische republiek zou zijn, Fiume aan Italië te geven, want Fiume is voor Yoego-Slovakië en de naburige landen de eenige bruikbare haven aan de Oostkust der Adriatische zee.

Italië's aanspraken steunen op de overweging, dat de bewoners van Fiume Italianen zijn en dus weder bij Italië moeten gevoegd worden, evenals honderd jaar geleden. Om aan dezen eisch te voldoen, zou men andere volken onrecht aandoen, en aldus aan de Adriatische zee een toestand scheppen, die oorzaak zou zijn van voortdurende gisting. Italië, dat Venetië en Triest heeft, kan gelukkig leven zonder Fiume, terwijl de jonge republieken ten Oosten van de Adriatische zee zonder deze haven geen enkele vrije verbinding over zee met de rest der wereld zouden hebben. »

Na die verklaring trokken de Italiaansche afgevaardigden zich van de konferentie terug.

Daarover deelde men het volgende mede:

« Volgens Orlando, de Italiaansche hoofdmister, zich in een persgesprek ontvallen liet, is het door de eerste avondbladen, dat de Italiaansche afvaardiging ter Vredeskonferentie de verklaring van president Wilson vernam.

De verwondering was des te grooter, wijl juist dienzelfden dag de Italianen voor de oplossing van het netelige Adriatische vraagstuk een tegenvoorstel hadden gedaan, dat wellicht tot een vergelijk kon leiden.

De Italianen vroegen o.a. het bezit van Fiume, doch verklaarden zich bereid een voorstad van Fiume, tevens ook zeehaven, aan de Zuid-Slaven af te staan. Daarop wilden Clemenceau en Lloyd George niet ingaan. Daar deze onderhandelingen per nota's gebeurden, vroegen dan de Italianen wat het status van Fiume zou zijn, wellicht denkend dat de stad een vrijhaven zou worden onder beheer van den Statenbond.

Terwijl de Italiaansche afgevaardigden op het antwoord wachtten, kwam een sekretaris met een avondblad binnen, den tekst van Wilson's verklaring bevattend.

De besprekingen werden niet meer voortgezet, en de Italianen trokken zich terug.

De Italiaansche hoofdmister besloot dadelijk een manifest op te maken in antwoord op Wilson's openbare verklaring. Hij arbeidde er tot diep in den nacht aan en 's morgens werd het bekend gemaakt.

Daarin verklaart Orlando dat, vermits Wilson zijn toevlucht nam tot een nieuwigheid op diplomatisch gebied, door zich buiten de vertegenwoordigende regeeringen om rechtstreeks tot de volkeren te wenden, hij hetzelfde doen wil.

« Ik zou, zegt hij, recht tot klagen hebben, zoo deze handelwijze er op gericht was, om de regeering en het Italiaansche volk met elkander in oppositie te brengen.

President Wilson wijst er op dat zekere Italiaansche eischen in tegenspraak zijn met de beginselen waarop het nieuwe stelsel van vrijheid en recht tusschen de volkeren moet gesteund zijn. Die beginselen heb ik nooit ontkend en president Wilson zelf zal erkennen, dat ik mij nooit formeel berust heb op een verdrag (d. i. het verdrag van London in 1915) waardoor hij niet gebonden was.

Niemand is onfeilbaar, en de vraagstukken voortspruitend uit het leven der volkeren zijn zoo uiteenlopend, dat niemand er toe in staat

is, om dit vraagstuk als een wiskundig probleem op te lossen. Trouwens, ik mag nu wel melden, dat de Vredeskonferentie meer dan eens van gevoelen is veranderd, waar het de toepassing dier beginselen gold. »

Minister Orlando betwist verder de waarde van president Wilson's gevolgtrekking uit de ineenstorting van het Oostenrijksch-Hongaarsche rijk, en wijst er op, dat het voor Italië een levensbelang is, dat zijn Oostelijke grens op den Dalmatischen Alpenmuur steune. Door Fiume, dat sedert eeuwen een Italiaansch-spreekende stad is, niet aan Italië toe te wijzen, wordt in dien Alpenmuur een gevaarlijke bres gemaakt. Trouwens, waar men wijst op het internationaal karakter dezer haven, steekt het niet de oogen uit dat Antwerpen, Rotterdam en Genua, die ook internationale havens zijn, eveneens tot uitweg dienen voor de meest verscheiden volkeren en gebieden, zonder dat zij daarom dit voorrecht moeten betalen met de verdrukking hunner nationaliteit?

Hij besluit met de hoop uit te spreken, dat de wederzijdsche vriendschap tusschen Amerika en het Italiaansche volk onverminderd moge blijven.

De Italiaansche afgevaardigden, Orlando, Barzilai, markies Salvago Raggi en generaal Diaz vertrokken in het Lyon-station. Zij waren er het voorwerp eener geestdriftige betooging.

Op het oogenblik dat de trein doordreed, en Orlando door het raam van zijn kompartiment een laatsten groet tot de menigte richtte, trad een jong meisje naar voren, met twee kleine vlaggetjes, een Fransch en een Italiaansch, wuivend, en roepend: « Tot weldra! »

Orlando antwoordde door een glimlach, die veeleer belovend scheen.

Baron Sonnino, de vijfde Italiaansche afgevaardigde ter Vredeskonferentie bleef te Parijs. »

Een ambtelijke mededeeling luidde:

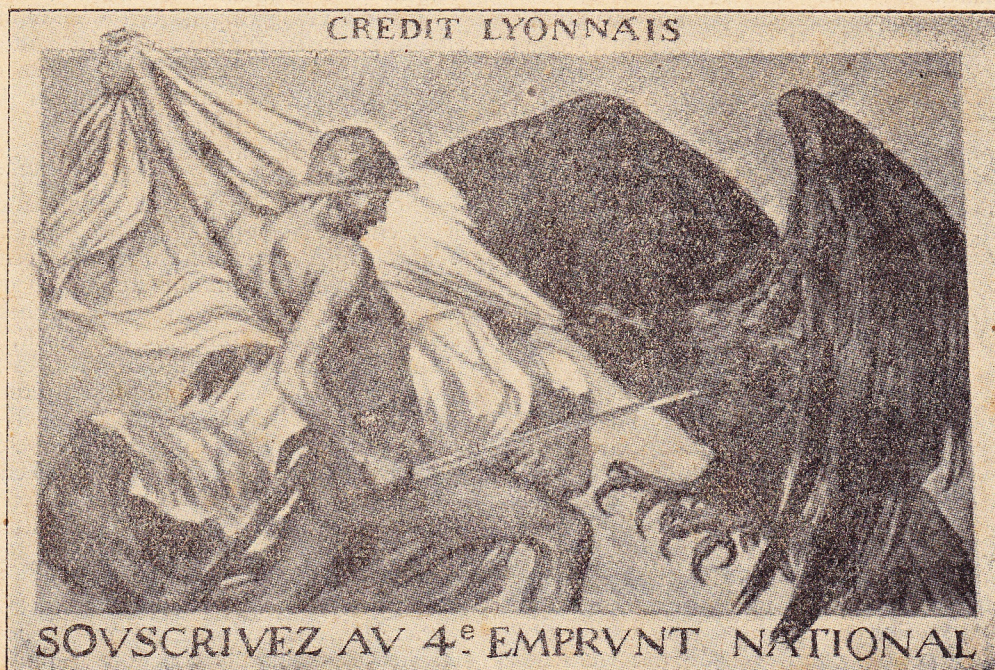
« Vóór zijn vertrek naar Rome, heeft de heer Orlando, vergezeld van baron Sonnino, een nieuwe samenspraak gehouden met president Wilson, Lloyd George en Clemenceau.

Van weerskanten werd de vurige wensch geuit, om tot een bevredigende oplossing te geraken in de nog hangende vraagstukken.

De hoofden der Amerikaansche, Britsche en Fransche regeeringen spraken aan den heer Orlando hunne hoop uit, dat het Italiaansche parlement daarin zijne medewerking zou verleen. »

In België, waar men door het mislukken van het plan om Brussel tot hoofdstad van den Statenbond te maken, nogal ontstemd was, waren velen geneigd om president Wilson in 't ongelijk te stellen. Ten onrechte nochtans, want Wilson's standpunt was erop gericht om, door aan de Zuid-Slaven ook een haven te geven, den vrede in dezen hoek van Europa even duurzaam te maken als elders. Een tegenovergestelde oplossing zou, van den beginne af, een toestand van eeuwigdurende vijandschap scheppen tusschen Italië en Zuid-Slavië, tot groot nadeel van den zoo gewenschten wereldvrede.

De betrekkingen werden nadien weer hernomen. Fiume kwam niet aan Italië.

Fransche plakkaat, de vierde nationale leening aankondigend.

Later kreeg men het avontuur van d'Annunzio, die met een afdeeling soldaten de stad veraste, doch er geen stand kon houden.

* * *

Tjecko-Slowakijë verkreeg op de konferentie de erkenning van zijn onafhankelijkheid.

Een woord ook over dit volk zoo lezen wij het volgende :

« Drie honderd jaar geleden werden de bewoners van Bohemen, Moravië en Opper-Oostenrijk door de Habsburgers vervolgd. Velen weken uit, ook de beroemde opvoedkundige Amas Comenius.

Zwaar woog op de geblevenen de hand der Habsburgers. Het werd donker in de Boheemsche landen, vooral na de mislukte worsteling der Boheemsche Staten, die op 8 November 1620 op den Witten Berg verslagen werden. Zoo stierfen in 1621, zeven- en twintig Boheemsche edelen voor het stadhuis te Praag. En milliarden werden aangeslagen. De eerbiedwaardige banneling Comenius drukte in zijn geschriften de overtuiging uit, dat zijn volk eens herleven zoo. En drie honderd jaren zijn verlopen. 300 jaren van onderdrukking, wanhoop en donkerheid en toch ook van ijverigen arbeid en geleidelijk ontwaken uit een toestand van onmacht. Ieder nog zoo gering Tsjechisch boekje op goedkoop papier gedrukt, schudde de Tsjechen tot een nieuw leven wakker, ieder Tsjechische school, gesticht uit partikuliere giften, werd een grondslag voor nieuw leven. Herhaaldelijk heeft zich het volk het eerst in het politiek leven laten hooren, uit Weenen antwoordde men met verdrukking, en nu zelfs tijdens den wereldoorlog. Maar eindelijk toch brak de groote dag aan, die

der zelfstandigheid van de Tsjecko-Slowaksche republiek.

De nieuwe republiek is ongeveer vier maal zoo uitgestrekt als ons land en telt bijna 14 miljoen inwoners. De nijverheid is er sterk ontwikkeld en de arbeidersklasse is zeer sterk en goed georganiseerd. Het land is rijk aan delfstoffen, steenkool, ijzererts, kopererts (voor de bereiding van radium), grafiet en kwalien. Ook treft men er zoutmijnen aan, en naftabronnen. Vóór den oorlog leverde Tsjecko-Slowakijë een aanzienlijk deel van de suikerproduktie der wereld. Men brouwt er beroemd bier; men denke aan Pilsen.

In deze stad waren de bekende Skodafabrieken waar men nu geen kanonnen meer, doch lokomotieven vervaardigt. De hout- en meubelnijverheid zijn er zeer ontwikkeld, en de glasblazerijen leveren jaarlijks 11 miljoen vierkante meter vensterglas en 165 miljoen flesschen op.

Men vervaardigt er 41 miljoen paar schoenen per jaar, (70 o/o voor uitvoer) en Praag zendt handschoenen naar Duitschland en Engeland. De ijzernijverheid is eveneens van belang, terwijl de textielnijverheid aan 500.000 arbeiders werk verschaft.

Evenals in Vlaanderen, maakt men er ook kant. De republiek heeft zeer vruchtbare velden en rijke bosschen.

Praag bezit het oud koninklijk kasteel en den schouwburg. Groot-Praag telt een miljoen inwoners.

De verlaten koningsburcht wordt nu door den president der republiek bewoond, T. G. Masaryk, die voor zijne verdiensten voor de onafhankelijkheid van het land tot levenslangen bestuurder van de republiek erkend werd.